

Komolyan venni az idegent – Reflexiók református teológiai szempontból

Kettőezertizennyolc október 25. és 28. között került sor a veszfáliai Soestben a magyar és német református teológiai tanárok 5. konzultációjára, amely folytatása annak a közös gondolkodásnak, amely 2003-ban indult útjára Emdenben, s amelyet a 2007-es debreceni, majd 2012-es szintén emdeni, illetve a 2014-es berekfürdői és a mostani konzultáció követett. A konferencia témája ebben az esztendőben az idegennel való találkozás lehetséges teológiai reflexiója volt: *Komolyan venni az idegent. Reflexiók református teológiai szempontból* [Wahrnehmung des Fremden. Reflexionen aus reformiert-theologischer Perspektive].

A konzultáció koordinátorai Georg Plasger (Siegen) és Fazakas Sándor (Debrecen/DRHE) voltak. A Debreceni Református Hittudományi Egyetem Szociáletikai Tanszéke és Intézete immár több mint tíz éve koordinátora e konzultációsorozatnak, korábban a Münsteri Egyetem Református Szemináriumával, jelenleg a Siegeni Egyetem Rendszeres Teológiai Tanszékével együtt. A konferencia további résztvevői pedig Thomas Naumann (Siegen), Peter Wick, valamint Michael Weinrich (Bochum), Ulrike Link-Wiczorek (Oldenburg), Martin Laube (Göttingen), Matthias Freudenberg (Saarbrücken), Marco Hoifheinz (Hannover), Visky S. Béla (Kolozsvár), Balogh László és Kovács Krisztián (Debrecen) voltak.

Az utóbbi évek migrációs válsága, a menekültek Európába áramlása, és az idegennel való intenzív és több esetben sem zökkenőmentes találkozások arra ösztönözték mind a keresztyén teológiát, mind pedig a különböző felekezetek vezetőit, hogy állásfoglalásaikkal iránymutatóként legyenek segítségül a társadalomban és az egyházban egyaránt. Különösen jogos ez az igény, amikor úgy tűnik, hogy a migrációról való gondolkodás és véleményalkotás igen könnyen elcsúszik a szélsőségek irányába: az antihumánus démonizálás vagy a naiv bagatellizálás felé. S ezt nem lehet egyszerűen az érületi és kötelességetika vagy-vagyának megfeleltetni, hanem mélyebb és alaposabb analízisre van szükség mind az objektivitás, mind a normaalkotás kedvéért. A teológiának ilyenkor – mint a legtöbb esetben – kettős felelőssége és lehetősége van. Egyrészt akadémiai tudományossággal felvázolni a téma sokrétűségét, és óva inteni a leegyszerűsítés kísértésétől; másrészt mint az egyház pragmatikus cselekvésének kritikai tudománya arra kell figyelmeztessen, hogy Krisztus egyháza nem cselekedhet kizárólag politikai, nemzeti, társadalmi és gazdasági érdekek mentén, hanem foganatosítania kell a keresztyén szociális elkötelezettség bibliai és teológiai felismeréseit is.

A soesti konzultáció az intenzív két nap során mindkettőt igyekezett megszólaltatni, és a kettősségből fakadó témákat a jelenlévők egymással tartalmas és előrevivő diskussziókkal megvitatni. Jóllehet a lényeges kérdéseket illetően (pl. a menekültekkel vagy a kisebbséggel való intenzív együttélés) eltérő tapasztalatokkal érkeztek a résztvevők Németországból, Magyarországról vagy Erdélyből, mégis egyfajta etikai és teológiai konszenzus alakult ki közöttük az idegenség kérdését és az arra irányuló kritikus reflexiókat illetően.

A biblikus előadások a bibliai analóg modellek felől közelítettek az idegennel való találkozás gyakorlati és az idegenség teológiai értelmezése felé. A megvilágítások eleve cizelláltak az idegenről alkotott leegyszerűsített képletet, s felfedték annak sokoldalú előfordulását mind az Ó-, mind pedig az Újszövetségben. Így szólaltak meg az idegenség ószövetségi értelmezési lehetőségei éppen úgy (Thomas Naumann), mint a páli pogánymisszió mai alkalmazhatóságai (Peter Wick). A pusztán szociológiai és erkölcsi idegenségértelmezés egyoldalú olvasatát így a krisztológiai megközelítés árnyalta és mélyítette tovább. Különösen hangsúlyosan jelent meg Krisztus emberré lételének interpretációja (Georg Plasger/Fazakas Sándor)¹ mint idegenbe vezető út, akár Karl Barth teológiájában, akár a narratív krisztológia hozadékaként (Marco Hofheinz/Ulrike Link-Wiczorek). Nyilvánvalóan megkerülhetetlen volt az idegenség fogalmának filozófiai megközelítése is, ami a másik máságának tiszteletében realizálódik Paul Ricœur olvasatában (Martin Laube/Visky S. Béla). De a másik oldal felőli értelmezés sem kerülhető meg, miszerint mit is jelent az otthon teológiailag és a gyakorlatban egyaránt akkor, amikor az idegen számára kell megnyitni az ajtót (Michael Weinrich/Kovács Krisztián). Ebben a kérdésben ismét jól tükröződött a szélsőségek elkerülésének szükségessége ahhoz, hogy reális és rentábilis választ tudjunk kapni a kérdésre: meddig kell nyitottnak lenni az idegennel szemben.

Különösen élénk diskusszióknak adtak alapot azok az előadások, amelyek az idegenség kérdését politikai és közegyházi szinten tárgyalták. A populizmus veszélyeivel való kritikai foglalkozás éppen annyira szükséges, mint az egyház önkritikai reflexiója. Így mind a politológia (Balogh László/Marco Hofheinz), mind a keresztyén szociáletika (Fazakas Sándor/Matthias Freudenberg) számára nagy a felelősség arra nézve, hogy megszólaltassa és nevén nevezze a kritikus pontokat – akár a társadalomban, akár az egyházban. A politika és a vallás fogalmainak összekeveredése mindig azzal a veszéllyel jár, hogy genuin teológiai fogalmakkal ruháznak fel politikai eseményeket, szereplőket, törekvéseket, amelyek így kapnának legitimitást. Azonban az egyház és állam együttműködésének eleve nem egyértelműsített modellje nem a politika elspiritualizálódását jelentené, hanem a teológia kritikai megszólalásának a szükségességét. S ebben a szolidáris-kritikai felelősségben kell a civil társadalom és az egyházon belüli teológiai diskusszió és a nyilvános véleményformálás szerepét felértékelni. Ugyanakkor az is világossá vált, hogy társadalmi, politikai vagy akár teológiai kérdéseket sem lehet egyoldalú diszciplinaritással megvilágítani. Az objektív álláspont kialakításához elengedhetetlenül szükség van az interdiszciplinaritásra mind a teológián belül, mind pedig

¹ A zárójelben szereplő második név az első reagáló, kérdést feltevő (Response) neve.

– jelen esetben – a politológia, teológia és filozófia felismeréseinek ütköztetésére és harmonizálására.

A konzultáció érdeme többek között abban is megfogható volt, hogy nem akarta leszűkíteni az idegenség kérdését és fogalmi tisztázását az aktuálpolitika sokszor egyoldalú olvasatára, hanem valóban teológiai impulzusokat és reflexiókat adott a kérdés mélyebb összefüggéseinek megértését segítve. Ez mindenekelőtt annak a teológiai módszernek a gyakorlását jelenti, amely képes és akar árnyaltan gondolkodni, sokrétűen érvelni és objektíven kritikusnak lenni.

A konzultáció anyaga – a korábbi találkozók előadásainak megjelentetéséhez hasonlóan – rövidesen kiadásra kerülhetnek a Neukirchener Verlag gondozásában. A következő találkozóra, illetve tudományos eszmecserére 2021-ben kerülhet sor Magyarországon.

A jelenlegi konzultációt a Németországi Református Egyház (<https://reformiert.de/startseite.html>) támogatta.